

HISTORIJSKI PODACI O SREDNJOJ ŠKOLI U KRKU (XV—XIX ST.)

Vjekoslav Štefanić

Srednjoškolska nastava u Krku imala je već prije 1921. — kad je osnovana današnja gimnazija — prilično dugačku povijest. Sam početak i sve konce te povijesti nije moguće pohvatati i ispresti u jednu cjelinu iz razloga koji se mogu izraziti ovim momentima: 1. nestašica historijske građe, budući da je glavni izvor, a to je stari arhiv krčke općine, sav nestao (navodno već davno izgorio) 2. nazivi i pojmovi o kvaliteti škole koji se u toku vremena javljaju nisu uvijek adekvatni našim pojmovima o redovitoj nastavi, o progresivnoj hijerarhiji razreda, a niti o kvalifikaciji nastavnika i učenika.

Razdoblje o kojem ćemo moći govoriti počinje potkraj srednjeg vijeka, kad je Venecija definitivno i neposredno zavladała otokom Krkom, jer u to doba padaju prve potvrde o školi u Krku. Kulturni i društveno-politički okviri i ambijenti u kojima se razvija školovanje usko je povezano s vladanjem Venecije do njene propasti (1797), zatim s prvim austrijskim (1797—1806), francuskim (1806—1813) i drugim austrijskim vladanjem (do 1918). A kroz sve to vrijeme osnovni je duh školovanja, a i glavni nastavnički kadar davala katolička crkva. O ta dva faktora, tj. o političkom i crkvenom, uvijek je ovisila i školska situacija, premda ta dva faktora nisu imala uvijek identične interese. No kad je riječ baš o prošlosti Krka, treba neophodno imati na pameti još jednu važnu okolnost, a to je kulturni dualizam, tj. latinski ambijent grada i glagoljaški ambijent ostalog dijela otoka. Otočki kler bio je okupljen oko svojih kapitula u »kaštelima« Omišlju, Dobrinju, Vrbniku i Baški, a od druge polovice XV stoljeća i u Dubašnici. Zajednička im je bila pastoralna služba prihodi od zemlje i od desetine, a i briga za svećenički pomladak. Katedralni kapitul u Krku obavezno je imao pastoralnu dužnost i nad tzv. gradskim suburbijem, a to su bila okolna sela: Punat, Kornić, Ponikve, Vrh, Sveta Fuska, a u njima je oficijatura bila glagoljska. Na taj je način (ma da to nije bio i jedini) djelomice i sam grad Krk

ulazio u glagoljašku sferu, a podržavali su je i franjevci trećeg reda u Glavotoku, Portu i (istom od 1783) i u gradu Krku.

U razdoblju o kojem govorimo ova dva ambijenta (koja se i u svjetovnim i crkvenim dokumentima dvojako nazivaju, tj. *civitas et insula*, *clero catedrale* i *cleri Illirici* i sl.) u mnogom su pogledu bili različito tretirani. U pitanju crkvene discipline, liturgijskog jezika i pjevanja, odijevanja, dijeljenja crkvenih beneficija pa i u pogledu školovanja gradski kler i njegovi kandidati bili su redovito pod jačim nadzorom i zahtjevima crkvene i civilne vlasti pa su oni i po jeziku i odgoju bili bliži tipu rimskog klerika, dok su otočki svećenici i njihovi žakni po jeziku i dnevnom životu bili bliski seljačkom mentalitetu i sredini u kojoj su živjeli. Iz te opozicije proizlazili su i nesporazumi između službene crkve i glagoljaša, premda su biskupi u načelu respektirali pravo glagoljanja u otočnim crkvama i upotrebu glagoljskog pisma u javnom životu.

Školovanje glagoljaša

Već se iz onoga što je dosad rečeno može razabrati da su profili školovanja na Krku bili različiti, a osim toga oni su ovisili o sredstvima — koja su uvijek manjkala — i o nužnostima historijskog časa. Profil školovanja glagoljaške mladeži bio je od starine usmjeren najvećim dijelom na formiranje klerika po redosljedu crkvenih redova. To se formiranje obavljalo bez većih formalnosti i fiksnog programa: kandidati — po jedan ili nekoliko njih — učili su kod pojedinog sposobnijeg popa u svojem mjestu počevši od osnova pismenosti, zatim postepeno kršćanski nauk sve do osnova spekulativne i moralne teologije, a onda bi (obično s potvrdom svoga učitelja) polazili u Krk da budu ispitani pred biskupom ili njegovim zamjenikom i onda zaređeni za određeni red do prezbiterata. Naravno da je ovako stečena obrazovanost bila nejednolična, katkada i problematična. Broj svećenstva je po krčkim selima preko mjere rastao i stvarao svojevrсни društveni problem. Stoga su i neki mletački upravljači (kao npr. već god. 1527. providur Augustin Valerio¹) i neki biskupi (osobito Pier Antonio Zuccheri, 1739—1778) dizali uzbunu protiv prevelikog broja glagoljaškog klera i njegove nedovoljne obrazovanosti i tražili drastične mjere da se stane na kraj tom »pretizmu«, kako je napisao biskup Zuccheri malo prije 1753.² Efekat — premda nije bio jako uspješan — uslijedio je god. 1767. kad je dužd Mocenigo odredio (po svojem patronatskom pravu) da ubuduće nijedan klerik koji se zaredi za svećenika ne smije imati dijela od desetine niti smije dobiti bilo kakav crkveni beneficij ili povlasticu dok broj svećenstva ne padne na primjerenu razinu.³

Na otoku nije nikada bilo osnovano pravo sjemenište ni za latinske kao ni za glagoljaške klerike koje bi u neku ruku nadoknadilo srednju školu. Osnivanje sjemeništa bila je obaveza nametnuta biskupima na Tridentskom koncilu, ali za to nije bilo nikada osiguranih

sredstava. Zato se u svim zapisnicima vizitacija, počevši od prve posttridentinske apost. vizitacije 1579. godine izjavljuje da u Krku nema sjemeništa. U spomenutoj se vizitaciji kaže da 14 krčkih klerika »omni diligentia docentur a publico praeceptore et saepissime examinantur a D. Episcopo«. ⁴ Slično se konstatira i na apostolskoj vizitaciji od 1603, gdje se kaže da klerici pohađaju javnu školu. I 1615. godine biskupski vikar traži od klerika da moraju pohađati »scolas humanitatis et cantus Gregoriani«. ⁵ Godine 1620. biskup određuje klericima da polaze školu »di gramatica, canto fermo et figurato«. ⁶ Slično izvještava biskup Šintić još 1812. godine.

Dakle, krčki klerici redovito polaze gradsku javnu školu, kakva je već ona po vremenu bila.

Za glagoljaške klerike, koji nisu mogli polaziti gradsku školu, bilo zbog svojeg slavenskog jezika i pisma bilo zbog udaljenosti, ipak su i biskupi i mletačke vlasti pokušali stvoriti kakvu takvu jedinstvenu školu za čitav otok, koja bi zamijenila sjemenište. Tako je dužd Carlo Contareno dukalom od 4. prosinca 1655. odredio da prvi prosti beneficiji na otoku koji budu ispražnjeni, a padaju pod njegovu patronatsko pravo, moraju biti pridruženi odnosno primijenjeni »per la Scuola dei chierici dell'idioma Illirico di questa isola«, i to dok dohodak ne naraste do svote od 60 mletačkih dukata koji imaju služiti za plaću učitelju ili učiteljima tih klerika. O tom ima voditi računa biskup i predlagati sposobne učitelje. ⁷ Ta se naredba provodila u život, o čemu imamo dosta potvrda. Žrtve tog postupka postale su kapele sv. Fuske i sv. Jurja sjeverozapadno od Krka, kojih su prihodi pridruženi učitelju »ilirskih« klerika što ga svake treće godine bira dužd na biskupov prijedlog. Beneficij kapele sv. Jelene u Omišlju dužd Valier je predao 1657. krčkom kanoniku Giovanniju Battisti Guerri kao »maestro di chierici illirici di quell'isola« s obavezom »di insegnare a quei chierici la lingua illirica«. ⁸ Ova je kapela nakon parnice 1660. godine vraćena popu Tomi Jederliniću s obrazloženjem da ima na nju pravo po nasljedstvu. Zato su učitelju glagoljskih klerika dana s vremenom i dva oltara u samoj katedrali ili koji drugi beneficij.

Tako se u Krku održavalo neke vrsti sjemenište za glagoljaše, makar se u njemu obuka nije uvijek redovito održavala. Žakni iz pojedinih kaštela bili su pozivani da polaze tu školu, a pozive je slao biskup na sve župnike otoka da obavijeste klerike o početku škole. Tako npr. biskup Rosa 1735. šalje župnicima obavijest da će prvog dana korizme početi u Krku obuka (»scola solita«) pa se svi klerici moraju naći u Krku pod prijetnjom jakih kazna. ⁹ Stoga su klerici morali veći dio godine proboraviti u gradu. Čini se da se škola održavala u biskupskoj palači, i to barem od godine 1732. Te je naime godine biskup zatražio i dobio od providura dozvolu da smije ispod svoje rezidencije probiti dva prozora da glagoljaška škola (»scuola d'illirico«) dobije svjetla, a ta je dozvola bila potrebna jer se radilo o gradskim zidinama. ¹⁰

Od učitelja škole glagoljaških klerika možemo zasad navesti nekoliko imena:

Giovanni Battista Guerra, krčki kanonik (za kojega smo malo prije rekli da je 1657. dobio beneficij sv. Jelene kao »maestro di chierici illirici di quell'isola«, kao takvom dužd mu 1658. dodjeljuje oltar sv. Nikole u katedrali).

Zvane Šintić, pop iz Poljica (koji je kapelu sv. Fuske i sv. Nikole dobio čini se još 1660. s obavezom da poučava »ilirske« klerike i to mjesto drži još 1667, a godine 1677. se tvrdi da je otišao u Barban u Istri i da rijetko kada navraća — sve su to podaci prikupljeni iz Bisk. arhiva);

Zorzi Brusić (koji u jednom pismenom podnesku, kojemu se ne vidi datum, veli da posjeduje kapele sv. Fuske i sv. Jurja te da ima obavezu »insegnare li chierici Ilirici legere schiavetto, la dottrina christiana et legere il Breviario et scrivere« je kurat sv. Fuske, dakle i učitelj glagoljaša, još 1685);

Nikola Mihalić, pop iz Baške (za koga biskup David 1685. godine kod vizitacije katedrale kaže da je već deset godina u Krku kao kurat suburbija i »maestro de chierici Illyrici« te uživa u katedrali dva oltara i kapelu sv. Leonarda izvan grada);

Ivan Tomašić, krčki kanonik (za kojega znamo da je do 1715. godine, kad je umro, predavao glagoljašima moralnu teologiju, jer su se sačuvala skripta njegovih predavanja što ih je glagoljicom pisao njegov slušač Baščanin Barić Mandić i na kraju zapisao: »Samomu Bogu hvala 1715. Finih spisat ove knjige ja žakan Barić Mandić u Veji na 11 juleja kada bihomo vsi žakni od otoka na skuli i tumači nam je pop Jivan Tomasić, to je kalonik od Veje...«);¹¹

Nikola Mentul, krčki kanonik primicerij (kojemu dužd Cornaro 1716. dodjeljuje beneficije sv. Fuske i sv. Jurja s obavezom »d'insegnare la lingua Illirica à cotesi chierici«);¹²

Nikola Žic, kurat gradskog suburbija (za kojega znamo da 1733. vrši službu »publici magistri pro Illyrico idiomate«, a 1736. godine potvrđen je od dužda i za slijedeći trienij kao »magister clericorum Illyrici idiomatis«);¹³

Ivan Šegulić, svećenik iz Vrha (za kojega znamo da je 1742. u biskupskoj kancelariji dao izjavu kao »Maestro delli Chierici Illyrici« da je đakon Petar Kosić sposoban da propovijeda i da je on pregledao njegov rukopis; a bio je učitelj glagoljaša i kasnije, jer biskup P. A. Zuccheri u svojoj obrani nakon suspenzije 1747. veli da mu je kao učitelju glagoljaške škole dao prevesti na hrvatski svoje naredbe, ali da je on zlonamjerno zavlacio s prevodjenjem, tako da ih nije stigao objaviti prije svoje suspenzije).¹⁴

Nisu nam poznate sve pojedinosti kako je završila ove škole glagoljaških klerika u Krku, ali dukulom od 16. veljače 1744. dužd Alvise Mocenigo odlučuje da se »Scuola Illirica« u Krku ukine. On obrazlaže stvar ovako: u prošlosti se smatralo vrlo korisnim za hrvat-

ski kler učenje književnog slavenskog jezika¹⁵ pa je stoga većina svećeničkih kandidata taj jezik učila; no s vremenom da se pokazalo da je to od slabe ili nikakve koristi pa se klerici priklanjaju latinskom jeziku u kojem bolje razumiju uzvišene tajne kršćanskog učenja. A kako je — veli dužd — među učiteljima krčkog liceja i učitelj »ilirske« škole koja je gotovo napuštena od učenika te ostaje samo teret održavanja njena učitelja, on smatra školu nepotrebnom i odlučuje da je ukine (»con la piena autorità Nostra veniamo ancora di sopprimere la sudetta Illirica scola«), a prihod od beneficija rezervira za korisnije svrhe.¹⁶

Vjerojatno da se u ovoj duždevoj odluci kriju konci biskupa Zucherija protiv kojega se podigla tolika uzbuna da je 1747. bio suspendiran od biskupije, a među optužbama protiv njega bila je i ta da hoće da uništi slavenski jezik. On u svojoj obrani tu optužbu odbacuje i tvrdi da je samo išao za smanjenjem prevelikog broja svećenstva i za njihovom višom obrazovanošću.¹⁷ Svakako i u ovoj stvari se odražava mučna dilema u kojoj se našla naša glagoljaška javnost sredinom XVIII st. razapeta između svoje tradicije i nove stvarnosti. Nije mi poznato da li je gornja duždeva odluka bila opozvana, ali čini mi se da nije. Jedna je relevantna činjenica da se biskup Zucherij 1753. vratio rehabilitiran u Krk, druga da je u drugoj polovici XVIII stoljeća sve više otočkih klerika koji studiraju na suvremenim višim učilištima izvan otoka.

Čini se (a to će trebati provjeriti) da se i nakon dukala od 1744. našlo neko rješenje po kojem je bilo stvoreno jedno mjesto vještaka ili tumača za hrvatsko-glagoljske poslove koji je ujedno trebao glagoljašima tumačiti »kazuse« kao što je to za latinaše činio tzv. »canonico teologale«. Takav je valjda bio pop Matej Fugošić 1753—1758.¹⁸ i kanonik Vinko Premuda (»Illirice linguae peritum«) koji je 1774. izabran za teologa koji će »ilirskim« klericima tumačiti moralne kazuse.¹⁹ Da je o tom postojao jedan dukal mletačke vlade, potvrđuje činjenica da još 1781. krčki providur utjeruje od vrbanskog klera dug od 31 lire što su imali po duždevoj odluci platiti pokojnom Premudi kao »casista Illirico«.²⁰ Dakle, i ovaj je trošak mletačka vlast prebacila na otočki kler.

U isto vrijeme sve su više po većim mjestima na otoku (osobito u Vrbniku, Omišlju, Dubašnici i Baški) uzeli maha privatni školski tečajevi, na kojima su žakne podučavali obrazovaniji svećenici. Takvi tečajevi su također praznili glagoljašku školu u Krku.²¹ Mnogima je takva privatna škola bila priprema bilo za primanje kleričkih redova bilo za prelazak na druge javne škole. Kako su sada biskupi sve više tražili od otočkog klera više obrazovanje i poznavanje latinskog, a njima je zbog siromaštva bilo teško otići na više školovanje izvan svojeg mjesta, uvriježio se običaj da su biskupi ambicioznije mladiće zaredivali za svećenike nakon dovršenih mjesnih privatnih škola, ali uz uvjet da nastave školovanje na višim javnim školama. Obično se išlo na kolegij u Rijeci, zatim u Loreto, Veneciju, Padovu, Graz i

Zagreb, ali i u Krku. Đakon Ivan Barbalić moli biskupa 1765. godine da ga redi za svećenika, a on se obavezuje da će dvije godine polaziti školu »della teologia Morale Illirica« kod popa Petra Radovića u Baški,²² ali ne znamo da li mu je to odobreno. Biskup Šintić 29. siječnja 1793. energično traži od župnih kaptola da moraju mladim svećenicima koji nastave školovanje u Krku priznati pravo na njihov dio desetine kao da su u mjestu.²³

Kako su neki od ovih svećenika iz otočkih župa, koji su apsolvirali strane visoke škole, bili osposobljeni i za podučavanje u latinskom jeziku, oni sada — u drugoj polovici XVIII st. i početkom XIX — često drže u svojim kućama privatne gramatičke škole. Tako 1780. godine podučava u Vrbniku gramatiku pop Matij Štefanić koji je svršio teologiju u Veneciji. Iste godine pop Paval Milovčić, koji se školovao na Rijeci i u Veneciji, ima u Dubašnici školu i gramatike i humaniteta. Pa i u samom gradu Krku znamo za kanonika Antuna Celebrinija, koji je bio nastavnik na javnoj školi, a usto čitav niz godina (imamo podatke za razdoblje od 1765—1780) podučava u gramatici neke »ilirske« klerike.

Ovdje završavamo izlaganje o školovanju glagoljaša, premda smo ostavili dosta praznina. Naročito se nismo zadržali na sadržaju školovanja i njihovim priručnicima. Ovdje se radi o kandidatima koji su se praktično i teoretski pripremali za zvanje glagoljaškog svećenika pa je njihovo školovanje bilo specifično. Njihovi priručnici, u koliko su do nas došli, bili su: bukvari, mali vokabulari, mali kršćanski nauci, veći kršćanski nauci, pregledi različitih dijelova teologije, osobito moralistički priručnici starijeg i mlađeg postanja.²⁴ No to je poseban predmet studija za koji treba konsultirati specifične studije i opise rukopisa.²⁵

Javna škola (licej) u gradu Krku

Krk je prije austrijske vladavine bio tipičan primorski grad s uobičajenim institucijama civilne i crkvene prirode: knez, providur, komunalno vijeće, biskup i kaptol; usto društveno stanje karakteriziraju slojevi: plemići, građani, svećenstvo. U takav grad spada i gradska škola u kojoj su imali da steknu osnovno obrazovanje mladići koji će se usmjeriti u činovnička i klerička zvanja.

Kada je u Krku osnovana **g r a d s k a š k o l a** za koju se trebala brinuti općina i kakav joj je bio profil, o tome ništa ne znamo. Istom iz dukala dužda Barbadica od 21. ožujka 1491. godine, kojim formira komunalno vijeće, vidimo da je među dužnostima vijeća predviđena i briga za liječnika i učitelja: »pro providendo de medico, vel magistro scholarum«.²⁶ Izraz »scholarum« ne valja bukvalno shvatiti kao da je riječ o više škola. Gradska škola s jednim nastavnikom možda je tada i osnovana pa vjerojatno nije bio osiguran trošak za plaćanje nastavnika, jer providur Marco Gabriel jednom naredbom od 10.

srpnja 1508. određuje »colte generali«, dakle neke vrsti namet za izdržavanje liječnika i učitelja (»maestro di scola«).²⁷

Providur Lorenzo Gisi, dajući duždu izvještaj svoje administracije 23. kolovoza 1528. godine kaže da fiskalna komora ubire na Krku godišnje oko 3.000 dukata, a među izdacima je i plaća »per uno maistro de schuola« u iznosu od 50 dukata, a isto toliko i za liječnika.²⁸ Ta relativno mala plaća, koja se eto izdvajala iz krčkih prihoda, izazivala je s vremenom probleme, tj. i zahtjeve za povećanjem plaće i redukciju obuke. Kako ujedno vidimo iz kasnije dokumentacije, krčko je vijeće predlagalo nastavnika, a izbor je odobravao mletački dužd, no kako se radilo redovito o svećeniku, odobrenje je još davao i biskup. Na primjer, to je vidljivo iz slučaja izbora svećenika Angela Franceschinija 1685. godine.²⁹ Na taj postupak Mlečane je navela opreznost da se ne bi među mladež unio duh koji ne bi odgovarao mletačkoj politici na ovoj periferiji njihovih posjeda.

Kad se u prvoj polovici XVI st. pojavio reformatorski pokret koji se bio i na Krku u raznim oblicima prilično ispoljio.³⁰ Crkva je tražila od Venecije da zauzme katolički stav i uvede inkviziciju. Nakon duga oklijevanja, ona je na to pristala istom 1542. godine, ali je s procesima odugovlačila. I više je Krčana sredinom stoljeća bilo procesirano. No što se školskih učitelja tiče, Venecija je prihvatila i zahtjev Rimske crkve da svi nastavnici moraju prije preuzimanja dužnosti polagati zakletvu vjerovanja. Dužd Petar Lauredano šaljući krčkom providuru 1568. godine odluku Vijeća desetorice o tom pitanju veli da ne smije nitko ni javno ni privatno podučavati, ako nema od svoga ordinarijata svjedodžbu o besprijekornom vjerskom i moralnom vjerovanju i životu te dodaje da se to tiče i onih koji sada podučavaju i koji će u buduće podučavati »lettere latine, abaco o altro« u tom gradu i teritoriju.³¹ Ta se naredba bezuvjetno vršila i na Krku kao i drugdje za cijelog vladanja Mletačke republike.

Krčka javna škola (»scuola pubblica«, kako se ona više puta naziva) s jednim nastavnikom mora da je već zarana svoj profil izjednačila sa gramatičkim razredima tadašnjih srednjih škola, jer se često naziva »scuola di grammatica«. Prvu potvrdu za taj naziv nalazim 1549. godine. Tada je domin Jakov Skorupić preveo jedan spis (o sporu između vrbanskog klera i biskupa) s latinskog na hrvatsko-glagoljski i potpisao se: »Ja Jakov Skorupić od Paga va no vrime meštar od skule knige latinske«.³² Tako je on nazvao gramatičku školu, jer je u njoj bitan predmet bio latinski jezik, tj. latinska gramatika.

Situaciju oko te gramatičke škole i krčkih škola uopće, ilustriraju zapisnici tzv. apostolske vizitacije iz godine 1579. Tu najprije čitamo da u Krku postoji i »ludi magister«, tj. učitelj osnovne nastave; zatim da je tu »publicus praeceptor« ili »maestro di scola« neki »padre Giacomo«, koji je svećenik i doktor, te da stanuje kod biskupa na njegov trošak (kao i organista), premda ga plaća općina. Stoga je vizitatoru podnesena molba da se zauzme za plaćanje učitelja grama-

tike, jer da je 50 dukata godišnje što ih za nj plaća općina tako malo da škola katkada ostane bez učitelja. Stoga se predlaže da se od prihoda bratovština — pošto se namire njihove obaveze — uplati 50 dukata za učitelja koji bi bio »litterato et sufficiente a educare i nostri figlioli«. U svojem rješenju vizitator je odobrio da se od prihoda bratovština grada izdvoji 50 dukata za učitelja »pro edocendo pueros gramaticam«, a ostalo za druge dobrotvorne svrhe po nahođenju biskupa.³³

Kako je ta odluka provedena, nije mi poznato. Tek znamo da je krčki kaptol 1623. zaključio da se općinskom učitelju (»precettore di questa magnifica Comunità«) daje godišnje 10 dukata uz uvjet da podučava i sve klerike ove crkve, a da klerici nisu dužni ni na kakav trošak od svoje strane. Ta odluka je u toliko značajna, što su klerici već odavno polazili javnu školu. To saznajemo iz zapisnika spomenute apostolske vizitacije od 1579, gdje se kaže da 14 klerika »omni diligentia docentur a publico praeceptore«; zatim iz druge apostolske vizitacije iz 1603. gdje se kaže za klerike: »vanno alla Schola publica«; isto tako 1620. biskup određuje za gradske klerike: »attenderanno alla scola di gramatica, canto fermo et figurato«³⁴ — dakle da polaze školu gramatike i pjevanja kao i 1579. godine.

Iznenaduje jedan podatak iz 1615, a to je okružnica biskupskog vikara gradskim klericima u kojoj se među ostalim mjerama discipline veli i to da moraju »frequentare scolas humanitatis et cantus Gregoriani«.³⁵ Ovdje se dakle, umjesto u školi gramatike i pjevanja, govori o školi humaniteta i pjevanja. Opažamo da se škola gregorijanskog pjevanja tiče samo klerika (koji služe katedrali), ali u pogledu škole humaniteta, mislim da je to zabuna. Naime sve do 1735. u dokumentima je uvijek riječ o jednom učitelju općinske škole, tj. gramatike. Tako se jedan općinski preceptor spominje i 1652. i 1666. godine, kad krčka općina moli višu vlast da može sjeći neke šume i da joj odobri 6 dukata za uzdržavanje kancelarije, jer je, veli, došla u financijsku stisku radi posljednjeg rata i radi uzdržavanja liječnika, specijala (ljekarnika) i preceptora.³⁶ A 1685. biskup David daje odobrenje svećeniku Angelu Franceschiniju da preuzme službu »precettore di grammatica« za koju ga je izabralo gradsko vijeće i postavio princip. Usto ga opominje da uči djecu ne samo »nelle lettere« nego i u vjerskim stvarima.³⁷ Tako se i kanonik Ivan Brusić 1721. zove »praeceptor publicus gramaticae huius comunitatis«. On je tada imao spor s krčkom općinom. Naime, učiteljevao je od 1708. i svake je treće godine obnavljao ugovor s općinom, dok nije 1720. općinsko vijeće razbilo ugovor i postavilo za učitelja dra Vinka Carobbija. Kad Brusić nije htio da preda školske klupe novom učitelju, jer su bile njegovo privatno vlasništvo, bile su mu silom oduzete. Brusić je na kraju, nakon snažne obrane, intervencijom viših vlasti dobio pravo. Carobbiju je bilo naloženo da ne smije otvoriti javnu školu niti mamiti brusićeve učenike iz njegove »gimnazije«, a otete klupe da učenici moraju vratiti.³⁸

Takvo stanje, tj. gramatičku školu s jednim učiteljem, zatekao je 1735. i dužd Alvise Pisani, kad je 4. veljače iste godine potpisao važan duka kojim su sistematizirana još dva učiteljska mjesta: jedno za humanitet i retoriku, a drugo za filologiju i moralku — pored postojećeg učitelja gramatike. Time je stvarno u gradu Krku osnovana prava srednja škola koja se u sačuvanim dokumentima različito nazivala: javna škola, gimnazij, licej ili seminarij. Zanimljivo je kako je ova škola spomenutim dukaom sistematizirana i na koji je način Mletačka republika rješavala njeno financiranje.

U duždevu se dekretu kaže: Duždu su predstavnici krčke općine i krčkih bratovština predložili reguliranje škola i njihovo uzdržavanje pa je on — veli — saslušao savjete i prijedloge krčkog providura, biskupskog vikara, općine i prokuratora bratovština i odobrio da se u Krku, a za čitav otok, pored postojeće gramatičke škole osnuje i škola za humanitet i retoriku s jednim nastavnikom i škola filozofije i morala s drugim nastavnikom, i to kako za laičku tako i za kleričku mladež. Dužd tu školu zove licejem. Odobrava da se škola smjesti u kuću nekog pok. Ivana Antona Dudija, za koju će plaćati najamninu laičke bratovštine, kako su se same obavezale. Ujedno odobrava da bratovštine preuzmu na sebe trošak oko popravka zgrade, nabavke klupa, stolova itd, a da o tom vode brigu gradski suci i prokurator bratovština, dok će nadzor vršiti providur. Za buduće održavanje zgrade određuje da svatko tko dobije kakav crkveni beneficij plati određen iznos, i to: za opatiju sv. Lucije (u Baški), sv. Nikole (u Omišlju) i sv. Mihovilu (u Krku) po 6 dukata, a za tri »dignitates Capituli Cathedralis« (a to su: arhipresbiter, arhiđakon i primicerij) po 3 dukata, za svaki kanonikat, župno mjesto i veću kapelaniju po jedan dukat i pô, a za manje kapelanije po 3 lire. Učitelju retorike i humaniteta odobrava se godišnji prihod od 100 dukata, koja se svota mora podjednako ubrati od svih bratovština grada i otoka Krka.³⁹ Učitelja će izabrati gradsko vijeće, a odobriti dužd. Isto toliko, tj. 100 dukata određuje se i učitelju filozofije i morala, a ta se svota imati ubirati od ispražnjenih laičkih kapelanija ili beneficija. Međutim, dok se ta svota sabere, odnosno, dok se isprazne ti beneficiji, određuje se da bratovštine plaćaju toga učitelja s 50 dukata na godinu, a on će držati obuku samo tri dana u sedmici i predavati samo moral, jer je to vrlo potrebno, osobito klericima. Na kraju dužd naročito stavlja u dužnost gradskim sucima da se brinu za izvršenje ove naredbe, da teku navedeni prihodi te da ga izvješćuju i o računima, i o nastavnicima i o njihovu uspjehu te da se pobrinu za javne školske priredbe (»le publiche scolastiche dimonstranze e essercizii«) itd.⁴⁰

Inicijativa o osnivanju jedne potpunije srednje škole u Krku (kojoj je gornjim dekretom dužd dao konačnu formu) potekla je iz krčke sredine, iz stvarnih potreba, a mletački dužd ju je lako prihvatio, jer ona nije opterećivala fiskalnu komoru. Glavni je teret pao na pučke bratovštine. I tako se događa da te doista narodne, pučke institucije

plaćaju za izdržavanje krčkih latinsko-talijanskih škola, dok taj isti dužd Pisani kao patron bratovština naređuje 1738, da sve bratovštine na otoku vode svoje knjige uredno na talijanskom jeziku »non ammetendo in veruna forma l'illirico«. Takve zahtjeve ponavlja i dužd Alvise Mocenigo 1765. godine i drugi.⁴¹ Mletačka vlast, koja je uvijek inzistirala na principu da su bratovštine laičke ustanove i da se svećenici ne smiju pačati u njihove stvari, bez sumnje je pravila pritisak na bratovštine da plaćaju za krčki licej, jer znamo da ga mladež iz vanjskih općina nije mnogo pohađala.

Odluke dužda Pisanija doista su se provodile u život, kako znamo iz mnogih dokumenata. Učitelja gramatike plaćala je i dalje krčka fiskalna komora sa 50 dukata, a to tvrdi još 1806. biskup Šintić u svom izvještaju francuskoj upravi u Zadru (Dandolu).⁴² Izgleda da je redovito priticao novac od strane bratovština za učitelja humaniteta i retorike (mada o tom nemam podataka) jer se iz podataka s kojima raspolažemo vidi da se nastava vrši u toku kasnijih godina. Što se potvrđama da su se novi dobitnici laičkih beneficija doista obavezivali tiče učitelja filozofije i morala, tu je stvar zapinjala. Ali raspolažemo na plaćanje nastavnika. Tako je 1739. godine odlukom dužda Pisanija beneficij kapele sv. Andrije u Drazi Baščanskoj dobiva Ascanio Trincheri iz Osora uz obavezu da godišnje plaća 15 dukata za »precettor di Philosophia e di Morale« u novoj školi osnovanoj u Krku po dekretu od 1735. itd.⁴³ Godine 1741. dužd investira za rektora kapele sv. Marka u Risiki popa Frana Petrisa uz obavezu da plaća svake godine 6 dukata »al precettor di Filosofia e Morale« u gradu Krku itd., premda se u istom aktu tvrdi da isti Petris podučava mladež u Vrbniku.⁴⁴

O organizaciji liceja, o nastavnom planu, trajanju pojedinih kurseva, o sastavu učenika i o drugom što bi nas zanimalo podaci s kojima ovog časa raspolažemo ne daju nam odgovora. Imamo općih potvrda o postojanju škole kroz cijelo XVIII i u početku XIX stoljeća, a relativno najviše podataka imamo o nastavnicima. Oni su gotovo odreda doktori filozofije i teologije koji su studirali, kako već rekosmo, u Rijeci, Loretu, Veneciji, Padovi i drugdje, pa su u raznim zgodama — natječući se za razna crkvena zvanja i beneficije — dobivali od biskupije potvrde ili svjedodžbe. Mnoge su od tih potvrda sačuvane u biskupskom arhivu pa iz njih i sličnih dokumenata možemo crpsti neke podatke o nastavnicima i predmetu nastave.

Nastavnici gramatike bili su:

Nikola Calergi (koji 1736. po propisu polaže »professionem fidei« kao javni »praeceptor ab hac magnifica comunitate designato«);

Zvane Bendata (za koga kaže svjedodžba iz 1755. da je učio »umanità, rettorica, filosofia e teologia morale in Veglia, e per qualche tempo in Venezia« i da je već osam godina učitelj gramatike u »publico seminario«, a 1760. kaže se da to mjesto drži već nekih 14 godina);

Antonio Hondi (koji je također svećenik, a 1762. dobiva svjedočanstvo da je javni učitelj gramatike, slično i 1766);

Antonio Celebrini (za koga se 1765. kaže da je više godina bio učitelj gramatike, a zatim humaniteta i retorike, 1780. kaže se da je 3 godine predavao gramatiku);

Petar Cicuta (koji je 9 godina studirao u Loretu i postao doktor, izabran je 1765. za učitelja humaniteta i retorike, ali se 1774. kaže da je na krčkom liceju bio 3 godine učitelj gramatike, a 3 godine humaniteta i retorike);

Matej Juriceo (koji je učio na Rijeci i u Ljubljani, dobiva 1788. potvrdu da ga je općina 1787. izabrala za učitelja gramatike na javnom liceju);

Antonio Sandri (svećenik za koga znamo da je bio posljednji učitelj gramatike izabran za mletačke vladavine, a bio je to još i za vrijeme francuske uprave).

Kao učitelji humaniteta i retorike spominju se:

Antonio Celebrini (za kojeg je već rečeno da je bio učitelj gramatike, a 1765. veli se da je bio učitelj humaniteta i retorike);

Petar Cicuta (za koga je također rečeno da je bio učitelj gramatike i 3 godine učitelj humaniteta i retorike od 1765);

Nikola Purga (za kojeg se 1774. svjedoči da je već 3 godine učitelj humaniteta i retorike na javnom liceju, a 1775. izabran je i za slijedeće 3 godine);

Zaccaria Zadro (kad se 1780. natječe za arhiđakona, veli se u svjedodžbi da je dobio doktorat filozofije i teologije u Loretu i da je bio učitelj humaniteta i retorike na liceju, ali ne kaže se kada).

Nastavnici filozofije i morala za koje znamo jesu:

Anton Ostrogović, kanonik (kad se 1740. investira za kanonika, za nj se u pohvalu kaže da je »precettore di philosophia e morale«, a kad on iste godine izdaje svjedodžbu za klerika Ghettija, veli da je marljivo polazio »gymnasium« i da je osposobljen »in sacra morali theologia« i u tumačenju Rimskog katekizma, a potpisao se kao »Magister clericorum«);⁴⁵

Zvane Bendata, kanonik (dugogodišnji učitelj gramatike, kad mu se 1760. izdaje svjedodžba u njoj se veli i to da je bio »come istruttore nella morale teologia, coadiutore al passato maestro casista«);⁴⁶

Zaccaria Zadro (bivši učitelj humaniteta i retorike, postao je 1765. učitelj moralne teologije);

Matej Juriceo (inače učitelj gramatike, natječe se 1788. za magistra »de casi«).

Za Juricea nije pouzdano da li je on »kazista« u okviru liceja ili se radi o kaptolskom teologalnom kanonikatu koji je osnovan dukalom od 4. prosinca 1665. s obavezom da jedan put na tjedan u prisustvu čitava klera tumači moralne kazuse i vodi diskusiju. Isto se to može reći za Petra Cicutu koji se 1765. godine natjecao za »maestro casista«.⁴⁷

Učiteljsko mjesto filozofije i morala negdje je potkraj XVIII st. zamrlo. Bit će tomu razlog s jedne strane što su neki učenici odlazili na studije izvan otoka, zatim što su vjerojatno presušili doprinosi

bratovština. Tomu je pridonijela likvidacija Mletačke republike, a pogotovo njihovo ukidanje od strane francuske vlasti u korist državne blagajne.

Ne raspoložemo s dovoljno podataka o tom koliko su dugo trajali pojedini kursevi krčkog liceja za vrijeme mletačkih vlasti. Nije to odredio ni duka o osnivanju liceja od godine 1735. a niti je u mletačkoj Dalmaciji postojala jedinstvena školska osnova niti nadzor. Stvar je ovisila o mjesnim prilikama i ličnostima. Zapravo nas i začuđuje da u doba, kad su po čitavoj mletačkoj Dalmaciji gradske škole u znatnom opadanju, jer ih fiskalne komore nemaju čime uzdržavati, u gradu Krku se požrtvovnošću bratovština naprotiv otvara licej s tri nastavnika. Po običaju tog vremena nastava je bila razredna pa je učitelj zaokruženo predavao i druge premete: nešto geografije, povijesti i matematike. Bilo bi previše optimistički misliti da je kurs gramatike, odnosno humaniteta i retorike trajao po tri godine, za koji su se rok unajmljivali nastavnici, jer toliko godina nisu takve škole trajale niti u uređenim školama kakve je imao Dubrovnik. Ali da je krčka škola relativno dobro funkcionirala, među ostalim dokazuju i javne školske priredbe koje se prigodice spominju, a na koje ih je obavezao već i duka od 1735. Čak imamo barem jednu potvrdu da se o jednoj javnoj školskoj priredbi (akademiji) iz 1769. izdala štampom posebna publikacija. Priredio ju je neki A. Corradini pod naslovom: »Accademia pubblicamente recitata nella magnifica città di Veglia dalla gioventù che intervieni ivi alle pubbliche scuole di umanità e rettorica, Venezia 1769.«⁴⁸

Konačno i sama činjenica da se običnim gimnazijskim kursevima (razredima) dodala i filozofija, dokazuje određenu zrelost škole, mada se filozofija nije dugo predavala. Što se licej upotpunio još i moralom (točnije osnovama moralne teologije), bilo je to u prvom redu zbog onih učenika koji su se kanili posvetiti svećeničkom zvanju, kako je to već sam dužd u fundacionom dukalu spomenuo. Koliko je vremena trajao kurs morala za klerike i koliko je bio plaćan od izvora predviđenih dukalom za javne škole, a koliko iz drugih crkvenih izvora, to nam nije moguće razabrati,⁴⁹ a to i prelazi okvire srednjoškolske nastave.

Od pada Venecije do Jugoslavije

Pad Venecije 1797. bio je velik šok za otok Krk na svim sektorima. O posve novim situacijama i nevoljama što su ih donosili sa sobom ratovi nije ovdje potrebno govoriti. Što je bilo sa školama?

Za stanje školstva u ovom prijelaznom vremenu bit će nam glavni izvor akta biskupa Ivana Šintića (1792—1837), agilnog i naprednog čovjeka i patriote, rodom Krčanina. On je onda bez sumnje bio naj-

kulturniji i najinformiraniji čovjek na Krku i na nj se obraćaju i austrijske i francuske vlasti.

Kad je prvi austrijski namjesnik za Dalmaciju knez Thurn već 1797. inicirao školsku reformu, biskup Šintić mu na njegov poziv odgovara prijedlozima negdje početkom 1798. godine. On je — veli — daleko od toga da traži za grad i otok cijeli kurs studija, nego želi nekoliko sposobnih učitelja koji bi mladeži pružili temelje obrazovanosti s kojom bi mogli da nastave školovanje u drugim mjestima, osobito na univerzitetima. Predlaže: 1. postavljanje jednog učitelja koji bi podučavao čitanje i pisanje, početke geografije, osnovne račune i na kraju prve elemente latinskog jezika, a bdio bi i nad kršćanskim odgojem djece; 2. da bi se produbilo poznavanje latinskog jezika, treba sačuvati katedru gramatike uvodeći nove metode; 3. da bi mladići znali svoje spoznaje i misli prenositi na druge, treba sačuvati katedru retorike.⁵⁰

Pored gramatike i retorike (i humaniteta), Šintić pomišlja i na ponovno otvaranje škole filozofije i morala pa 1802. izvješćujući cara o natječaju za beneficij opatije sv. Mihovila u Krku, veli da tri kandidata predlažu da će, u slučaju da dobiju taj beneficij, u Krku otvoriti školu filozofije i morala (Arh. bisk. Šintić D).

Kad su 1806. vlast u Dalmaciji preuzeli Francuzi, pregnuli su odmah da organiziraju mrežu škola, ali rat i nestašica sredstava nisu omogućili značajnijeg uspjeha. Šintić izvještava 1806. generalnog providura Dalmacije Vicka Dandola među ostalim i o školama. Veli da je u Krku jedna javna škola, zvana licej, koju polazi mladež čitava otoka. Sastoji se: 1. od osnovne škole (učitelja plaća državna blagajna sa 70 forinta), 2. gramatičke škole (državna blagajna plaća profesora sa 50 mletačkih dukata), 3. škole humaniteta i retorike (prema dukatu od 1735. profesora trebaju plaćati bratovštine sa 100 dukata). Škola filozofije i morala je, veli Šintić, obustavljena pa on moli da bi se za te predmete postavila još dva nastavnika, a sredstva bi se u tu svrhu namaknula kad bi vlast odredila neki doprinos od svakoga beneficija na otoku ne isključujući ni kanonikate. Opatiju sv. Lucije u Baški uživa jedan mletački župnik koji nema nikakvih zasluga ni za crkvu ni za otok, a kad bi se prepustila jednom odgojnom zavodu, bio bi to stalni fond za odgoj otočke mladeži. Dodaje da u Krku benediktinke podučavaju žensku mladež u osnovnom znanju.⁵¹ Iste godine 1806. i krčka je općina uputila jednu predstavku Lodoviku Gioviu, koji je bio u specijalnoj misiji u Dalmaciji, u kojoj se među ostalim tuži na svoje loše školstvo. Otkad im je, vele, prestala mogućnost da šalju svoje mladiće u kolegij u Loreto (jer je bio ukinut 1782), ne ostaje im nego jedno domaće pseudoučilište na kojem podučava jedan učitelj osnovne škole s plaćom od 381 lire na godinu, drugi učitelj gramatike plaćen sa 318 lira, a treći humaniteta s plaćom od 600 lira — ali uspjeh u školi nije nikakav. Oni predlažu da se, u svrhu usavršavanja škole, ukinu suvišni samostani i beneficiji na otoku, a da se ostavi samo po jedan samostan za svaki spol. S preostalim

prihodima neka se osnuje odgojni zavod. Predlažu da to bude škola i za susjedne otoke jer će ona zajedničkim sredstvima biti bolja. U tu bi, vele, svrhu najprikladniji bio samostan na Košljunu.⁵² Krčani su se ovim liberalnim prijedlozima htjeli ulaskati francuskim vlastima, ali im to nije moglo mnogo pomoći.

Premda su stvari tako stajale, ipak je Dandolo u svoj plan mreže od 7 gimnazija u Dalmaciji unio i Krk. Stoga se u francuskim izvještajima govori da je gimnazija u Krku otvorena školske godine 1807/1808. kad su se našli potrebni nastavnici: Anton Sandri, Anton Giuriceo i Dominik Bendata, a te godine da je krčku gimnaziju polazio 31 učenik.⁵³ Nastavna je osnova u ovim dalmatinskim gimnazijama trebala biti (barem u teoriji) jednaka onoj što su je francuske vlasti propisale u kraljevini Italiji 1807. za tri niža razreda liceja. Sva je nastava bila bazirana na latinskom i talijanskom jeziku. Po novoj francuskoj osnovi 1810. više se mjesta dalo realnim predmetima, ali se uvodio francuski jezik, latinski se počeo u drugom razredu, a jednom na tjedan predavao se katekizam.⁵⁴

Kao ni u drugim planiranim francuskim gimnazijama u Dalmaciji tako se vjerojatno ni u krčkoj nisu provodili planovi, osobito u pogledu francuskog jezika za koji nije bilo nastavnika. Hrvatski su jezik i Francuzi kao i Austrijanci po svim dalmatinskim gimnazijama posve zanemarili. Dandolo je kao Mlečanin, premda je bio vrlo naprednih ideja, smatrao Dalmaciju talijanskom pokrajinom i želio ju je romanizirati. Zbog nestašice financijskih sredstava i kratkotrajnog vladanja, najveći dio francuskih planova ostao je na papiru. Kako se napoleonska drama bližila kraju, Francuzi su iscrpili sve financijske izvore (među kojima dobra bratovština, beneficija, desetina kao i srebro i zlato) tako da su škole ostale bez sredstava. Pokušali su i to da trošak prebace na općine, ali su one bile posve osiromašile. Tako su splasnuli svi lijepi planovi francuske uprave i guverner Ilirskih pokrajina maršal Bertrand konačno je naredbom od 12. prosinca 1811. ukinuo sve gimnazije u Dalmaciji, osim u Zadru, Šibeniku i Trogiru, pa čak i visoko učilište, tzv. centralnu školu, u Zadru.⁵⁵

Godina 1811. može se dakle smatrati posljednjom godinom krčke gimnazije. Stoga je ni biskup Šintić u pismu na »Intendente generale« 7. veljače 1812. ne spominje.

Nastavnici koji se u ovom posljednjem razdoblju spominju bili su:

Antonio Sandri (o kojem smo već rekli da je bio izabran za učitelja gramatike još za vrijeme mletačke vlasti, a spominju ga i francuski izvještaji kao nastavnika gimnazije školske godine 1807—1808. Biskup Šintić i 1802. kao i u pismu kraljevom intendantu od 27. lipnja 1809. daje o njem vrlo lošu ocjenu: da ga je općina izabrala još u doba Mlečana protekcijom, da ga svi smatraju nesposobnim, da se opija, da zaspe za katedrom i da tuče djecu, a nakon 6—7 godina što izgube mladići u gramatici, mora da ih ponovno poučava učitelj književnosti (»di belle lettere«); on predlaže da se to mjesto povjeri Giovanniju Francu);⁵⁶

Giovanni Franco, kanonik (kojemu Šintić 1802, kad se natječe za kanonika, daje potvrdu da je »professore di umanità e rettorica nel publico seminario«, a 1809. predlaže ga za učitelja gramatike umjesto Sandrija);⁵⁷

Antonio Giuriceo, kanonik (za kojega Šintić svjedoči 1808, kad se natjecao za mjesto kanonika-teologa, da je studirao u seminariju u Kopru i da je sada »professore di belle lettere nel Ginnasio«);⁵⁸

Damaso Bendata (kojemu Šintić 1808. pri natjecanju za kanonika-teologa potvrđuje da je studirao u seminariju u Zagrebu i da je »professore di elementi di matematica nel Ginnasio«).

Još se može spomenuti dr Domenico Baccolo, kojemu Šintić daje vrlo dobre reference kad se 1802. natjecao za kanonika potvrđujući da se bavi podučavanjem u filozofskoj znanosti, a 1808. predlaže ga za kanonika-teologa ističući da je studirao u Veneciji, Padovi i Grazu, gdje je postigao doktorat teologije, a od vlade da je imenovan inspektorom nad gimnazijskim naukama pa da se mnogo bavi oko školske mladeži.⁵⁹ U čemu se sastojala njegova služba inspektora, nije mi poznato.

Okolo krčke gimnazije-liceja nalazimo gotovo same kanonike koji su imali talijansku obrazovanost, od čega bismo možda trebali izlučiti spomenutog Bendatu. I oni su dakle pomagali italijanizaciju Krka. Stoga vidimo da biskup Šintić zauzima prema krčkim kanonicima i svećenicima vrlo kritičan stav. Kad oni 1803. godine zahtijevaju da se krčkom svećenstvu prepusti beneficij opatije sv. Mihovila u Krku, što ga je pred tim uživao poljički župnik, Šintić im ironično dobacuje što se ne natječu za župne beneficije i resko odgovara: »Perche li 12 canonici e dieci sacerdoti semplici, de quali è composto il clero della Cattedrale non vi si trova uno, che sappia legger l'illirico, e perche tutti, niuno eccetuato, trascurano la lingua originaria del Paese, e appena appena nei discorsi famigliari la intendono.«⁶⁰

Kad je 1814. otok ponovno pod Austrijom, Šintić 29. kolovoza iste godine daje opširan odgovor na veliki kvestionar koji mu je uputila »Intendenza dell'isole«. Njegov izvještaj je kritičan i vrlo instruktivan pregled problema otoka Krka iz prošlosti i iz njegovih dana, posebno o problemima školstva. I tu on ponavlja: »nell'isola di Veglia il linguaggio naturale è l'illirico, tranne la città in cui si parla l'Italiano e si officia in Latino. La liturgia però delle chiese dell'isola è Illirica.« Slao je klerike u senjsku biskupiju da se nauče hrvatskom pastoriziranju i propovijedanju. Govori o bivšem liceju i o učiteljima gramatike, humaniteta i retorike, a školu filozofije jedva i spominje. Učitelja gramatike i retorike birala su općinska vijeća za koja oštro kaže da su njegovi članovi, ne znajući čitati ni pisati, morali biti suci u izboru nastavnika. Izabrani nastavnici nisu bili podvrgnuti ispitu jer ih je izabralo Vijeće pa su morali biti respektirani, bili oni dobri ili loši. Drugim riječima, biskup nije imao riječi kod izbora učitelja, premda je njemu, kako i ovdje kaže Šintić, bio povjeren nadzor nad licejem pa je on više puta na godinu predsjedavao ispitima đaka. Naročito

je zanimljivo njegovo gledanje na rješavanje školskih pitanja u Krku (pričem je uglavnom mislio na obrazovanje klera). Kad je, veli, bio 1798. god. u poklonstvu kod cara u Beču, molio ga je — s obzirom na to da u Krku nema ni škola ni fondova za sjemenište — da bi omogućio nekim kandidatima da studiraju na nekom od sjemeništa u carstvu. No sada mu se čini da ne bi bilo teško u Krku osnovati, ako ne pravo sjemenište, a ono jednu vrlo potrebnu javnu školu. Naime u Krku postoji samostan sv. Franje koji su od Venecije dobili franjevci trećega reda pod uvjetom da podučavaju otočku mladež. Sada je njihov broj spao na samo dva redovnika koji troše prihode samostana, a Krku se posve nepotrebni. Oni bi se mogli pridružiti samostana u Glavotoku ili Dubašnici (Portu), a mogu se iskoristiti i u dušobrižništvu suburbija, dok bi se od prihoda samostana mogao plaćati jedan učitelj gramatike, jedan retorike i jedan filozofije koji bi ujedno imao dužnost da poslije podne podučava moralku. Plaća im ne bi trebala biti velika jer ima nekoliko vrlo vrijednih mladih ljudi koji bi ostali u svojem zavičaju s nadom da će biti unaprijeđeni na prva ispražnjena kanonička mjesta. Od toga ne bi trpjeli štete ni državna blagajna ni privatnici, kad bi se samostan sv. Franje pretvorio u javnu školu (*«publico luogo d'istruzione»*), a njegovi prihodi namijenili za plaću učiteljima. I Francuzi su, veli dalje Šintić, na svoj način osnovali jedan licej i učitelji su bili plaćeni iz državne blagajne. A sada ne postoji nikakva škola, osim osnovne, koju izdržava općina. Za historičare je od interesa opširnije pričanje o stanju što su ga za sobom ostavili Francuzi koji su ukinuli crkvene desetine i podržavali bratovštine te toliko osiromašili crkve, da katedrala nema katkada ni čime upaliti vječno svjetlo.⁶¹

Već se biskup Deodat Difnico-Divnić (1779—1788) bavio mišlju i poduzeo korake da se ukinu trećoredski samostani u Glavotoku i Dubašnici pa da se njihovim dobrom osnuje dijecezansko sjemenište.⁶² Njegova je namjera naišla na žestok otpor trećoredaca koji su isticali svoje zasluge za održanje glagoljskog bogoslužja — a to je u ono doba predstavljalo i određenu općecrkvenu politiku — tako da su predobili ne samo otočke župe nego i mletačke vlasti. Čak su postigli i to da im je dužd Renier 1783. predao samostan sv. Franje u Krku, u kojem su bili izumrli franjevci konventualci (latinaši). No posebno ih je obavezao na odgajanje mladeži koja u nedostatku odgojnih zavoda mora tražiti obrazovanje u stranoj susjednoj državi.⁶³ No već tri godine kasnije ovi se fratri pozivaju na odgovornost što ne vrše preuzetu obavezu da drže svakidašnju školu — *«la scuola quotidiana a quelle povere genti»*.⁶⁴ Pa i po odluci mletačkog Senata od 8. lipnja 1787. bili su trećoreci-glagoljaši obavezni da se posvete podučavanju mladeži gdje nema javnih škola.⁶⁵ No fratri su se uvijek uspjeli othrvati braneći se glagoljicom i podučavanjem u kršćanskom nauku.

Krčki biskupi i politički faktori su i poslije Šintića vodili akciju da se trećoredski samostani upotrebe za javne škole (sjemenište ili gimnaziju). Godine 1848. 6. lipnja krčka je općina (općinsko zastup-

stvo) uputila austrijskoj vladi u Beču predstavku u kojoj se tražilo da se odmah ukinu sva tri trećoredska samostana na Krku, a njihova dobra da se iskoriste za osnivanje gimnazije i filozofije u Krku.⁶⁶ Vlada je nato tražila da franjevci sami uzdržavaju nižu gimnaziju u Krku,⁶⁷ a oni su opet dokazivali da im je to nemoguće.⁶⁸ Zbog toga je biskupski ordinarijat poduzeo akciju za reformu redovnika. Vlada se zbog opiranja fratara ipak nije osmjelila na odlučne korake zbog komplikacija s Rimom pa je konačno donijela odluku da Krku nije ni potrebna gimnazija kad su tako blizu gimnazije u Rijeci, Pazinu i Zadru.⁶⁹ Ipak su biskup Bozanić (1839—1854) i Vitezić (1854—1877) nastavili borbu kod crkvenih vlasti da krčki samostan dobiju za sjemenište. Otpor trećoredaca uspio je toliko da je od Rimske kongregacije »de episcopis et religiosis« dobiveno rješenje od 13. ožujka 1863: Samostani se ne smiju nikako ukinuti, a trećoreci neka u samostanu privatno podučavaju mladež spremajući je za gimnaziju, ili neka stave na raspolaganje jednoga ili dva nastavnika gimnaziji ili sjemeništu, ako bi ga biskup otvorio.⁷⁰

Međutim je borba za gimnaziju, i to hrvatsku gimnaziju u Krku prešla na kolosijek borbe oko hrvatskog narodnog preporoda poslije povratka ustava u Austriji 1860. Zastupnik dr Dinko Vitezić prenosi pitanje u bečki parlament, a podupiru ga hrvatske novine, osobito istarska »Naša sloga«. Vitezić je podnio interpelaciju ministarstvu prosvjete u Beču 1874. tražeći da se negdje u Istri (a u nju je spadao i otok Krk) osnuje jedna hrvatska gimnazija i jedna preparandija. Iste godine bile su pozvane sve općine na Krku da pristanu na plaćanje stanarine za hrvatsku gimnaziju koja bi se imala osnovati u Krku. Sve su općine pristale, samo nije bašćanska koja je odgovorila da oni mogu lakše pohađati školu u Senju ili na Rijeci.⁷¹ Stav bašćanske općine je razumljiv kad znamo kakav je ondje protunarodni čovjek vladao općinom prilikom izbora za carevinsko vijeće 1873. i kako se protuhrvatski sudilo u gradu Krku i u Trstu.⁷² Kad bečka vlada nije na ponovne molbe biskupa Vitezića odobrila nižu hrvatsku gimnaziju u Krku, za utjehu je osnovala 1875. godine za Kvarnerske otoke 10 stipendija za pohađanje njemačke gimnazije u Pazinu. No kako djeca ovih otoka nisu znala njemački, nije bilo ni interesenata za te stipendije.⁷³ Stoga je Vitezić u parlamentu iste godine zagovarao da se umjesto predviđenih 10 stipendija osnuje u Krku gimnazija »koju su — veli — Krčani već odavna željeli«. Tu želju kao i slične, u borbi za hrvatski jezik u javnom životu Istre, ponavlja Vitezić više puta u bečkom parlamentu, pa još i 1890.⁷⁴

Biskup krčki Franjo A. Feretić napravio je stvarniju gestu: on je 13. veljače 1889. ustanovio zakladu od 50.000 forinti da se u Krku ili drugdje na otoku osnuje niža konfesionalna gimnazija ili sjemenište. U tom legatu sam veli da hoće da ta ustanova bude u prvom redu za odgoj svećeničkog pomlatka, a zatim i za ostale, makar i ne bila škola javna, jer đaci mogu drugdje polagati ispite. Hoće da taj zavod bude svakako na otoku Krku, a neposrednu upravu neka vodi sam

biskup. Nastavni jezik bi u školi imao biti hrvatski.⁷⁵ Po Feretićevoj smrti upravljala je njegovom zakladom biskupska kurija. Ali do ostvarenja njegove zamisli nije nikada došlo. Tomu su bili ovi razlozi: Baš su u to doba hrvatski političari i rodoljubi u Istri koncentrirali sve snage da se u Pazinu osnuje prva javna hrvatska gimnazija. To je i uspjelo 1899. Otada je priličan broj otočkih mladića po-
hađao tu školu. Da bi se pružila prilika da i siromašniji đaci mogu do-
laziti na školovanje u Pazin i ondje dobivati dobar odgoj, tamošnje
Đačko pripomoćno društvo povelu je akciju da se uz gimnaziju osnuje
i konvikt. Kad je biskup Antun Mahnić vidio da bi planirani konvikt
u Pazinu mnogo pomogao za školovanje i krčkih đaka, on se 1908.
odlučio da prikupljenom fondu za konvikt preda novac Feretićeve
zaklade. Izručio je 140.000 austrijskih kruna. Stoga je uprava Đačkog
pripomoćnog društva odlučila da konvikt nosi ime Dobrila — Fere-
tić.⁷⁶ Tako je pred Prvi svjetski rat bilo likvidirano pitanje hrvatske
niže gimnazije u Krku. No Pazinski konvikt je bio tek stavljen pod
krov kad je 1914. godine počeo rat, tako da nije nikad poslužio svojoj
svrsi. Poslije rata prisvojili su ga Talijani, danas je u njemu sjeme-
nište.

Zbog potpunosti, spominjem da su se u svim većim mjestima i u
toku XIX stoljeća našli ljudi koji su držali privatne gimnazijske te-
čajeve, a njihovi su polaznici išli na polaganje razrednih ispita u
javne gimnazije. Osobito se takva praksa uvriježila u Vrbniku i
Krku.⁷⁷ No austrijske vlasti, koje su 1822. u gradu Krku osnovale
glavnu školu (Capo-scuola) u kojoj je nastavni jezik bio talijanski, a
glavni predmet njemački jezik, stalno su zabranjivale privatne školske
tečajeve kako bi djeca išla u krčku školu. Isto su tako pravile pri-
vatnim kandidatima poteškoće i time što nisu dopuštale da polažu
ispite na hrvatskim gimnazijama u Senju i Rijeci, nego su tražile
da polažu na njemačko-talijanskoj gimnaziji u Pazinu. Bilo je to sve
u skladu s austrijsko-talijanskom političkom spregom kojoj je bio
cilj da se spriječi zbližavanje (i sjedinjenje) Istre, Kvarnerskih otoka
i Dalmacije s Hrvatskom.

Bilo je gimnazijskih tečajeva i u franjevačkim samostanima, no
oni su bili doista zatvorenog tipa. Od takvog se tipa odvojio 1894.
godine Košljun. Ondje su franjevci tada otvorili niže razrede kla-
sične gimnazije s nastavnom osnovom tadašnjih javnih gimnazija i
s hrvatskim nastavnim jezikom. Povremeno je ta škola dobivala i više
razrede, a otvorila se konačno i eksternistima. Uzorak su joj bili sale-
zijanski konvikti. Ova je gimnazija bez prava javnosti potrajala ne-
prekidno sve do 1928. kad je bila prebačena na Badiju kod Korčule.
Posjećivala su je djeca sa Krka, iz Istre i Dalmacije pa i iz susjednog
hrvatskog kopna. Ona je dobro poslužila da ispuni nedostatak javne
gimnazije na Krku, a u stvari bila je to i prva hrvatska gimnazija
na području ondašnje pokrajine Istre.

Protuteža nastojanjima hrvatskih rodoljuba da se u Krku osnuje
hrvatska gimnazija bilo je nastojanje malobrojnih Talijana grada
Krka da se osnuje talijanska gimnazija. Velik korak učinio je u tom

pravcu bogati Krčanin Antonio Gandusio. On je svojom oporukom od 26. travnja 1905. ostavio polovicu svoga golemog imetka krčkoj općini s obavezom da manji dio utroši za potrebe osnovne škole, a ostalo za podizanje potpune gimnazije od osam razreda, i to u roku od 10 godina nakon njegove smrti ili kad glavnica dospije davati tolik prihod. Postavio je ove uvjete: da se u školi uči katolički vjeronauk, da nastavni jezik za sve predmete bude talijanski, a njemački da se uči kao predmet. Oporučitelj je umro za vrijeme prvog svjetskog rata. Poslije rata je i glavnica izgubila svoju vrijednost, a i nove prilike u kojima se Krk našao kad je Rapallskim ugovorom 1921. pripao Jugoslaviji, nisu više omogućivale osnivanje talijanske gimnazije. Stoga se krčka općina s rodbinom drugačije nagodila.

Tako je svršila ova izlomljena linija starije povijesti srednjoškolske nastave u Krku. Godine 1921. za nju se otvorilo novo poglavlje.

BILJEŠKE:

¹ Šime Ljubić, *Commissiones et relationes venetae II*, Zagreb 1877, str. 262.

² Mate Polonijo, *Prvi uzmak glagoljice u krčkoj biskupiji*, Radovi Staroslavenskog instituta II, Zagreb 1955, str. 202.

³ Bisk. arhiv u Krku, svez. Zuccheri I.

⁴ Vatikanski arhiv, S. Congregazione del Concilio: zapisnik apost. vizitacije 1579, f. 15—17.

⁵ Bisk. arhiv u Krku, svez. Ioannes a Turre.

⁶ Bisk. arhiv u Krku, svez. a Turre.

⁷ Bisk. arhiv u Krku, Catastico, prijepis iz 1730, str. 547.

⁸ Bisk. arhiv u Krku, Catastaco 429.

⁹ Bisk. arhiv, Rosa Extraordinario I.

¹⁰ Bisk. arhiv, Jura ecclesiae Veglensis 96 i 114; isp. i Polonijo o c. 197.

¹¹ Taj je rukopis u Arhivu JAZU, sign. I a 34. Isp. Vjekoslav Stefančić, *Glagoljski rukopisi Jugoslavenske akademije*, Dio I, Zagreb 1969, str. 198—201.

¹² Polonijo, o. c., str. 196.

¹³ Bisk. arhiv Rosa Extraord.

¹⁴ Bisk. arhiv Zuccheri.

¹⁵ Pod tim se, naravno, misli na crkvenoslavenski u smislu Karamanova shvaćanja.

¹⁶ Prijepis popa Vinka Premude u mene.

¹⁷ U prilog takvoj Zuccherijevoj obrani govore činjenice da je on prije svoje suspenzije i prije ove duždeve odluke nekim klericima glagoljašima 1743. i 1744. godine dao prezbiterat uz uvjet da jednu do dvije godine polaze »ilirsku« školu u Krku, u protivnom da plate biskupu 50 dukata. To bi se

podudaralo i s duždedom tvrđnjom da je »ilirski« škola prazna, kad se moralo na ovakav način u nju tjerati klerike.

¹⁸ Bisk. arhiv Zuccheri I.

¹⁹ Bisk. arhiv, sv. 18.

²⁰ Kopija u župnom uredu u Vrbniku.

²¹ Tako primjerice 1741. godine iz Dubašnice šalju biskupu kolektivnu molbu klerici i njihovi roditelji i svećenici da ih oslobodi od pohađanja škole u Krku, jer da im je mnogo priručnije ići u školu vrijednog popa Ivana Kraljića. Isp. Vjekoslav Štefanić, *Ivan Kraljić i njegov glagoljski rječnik*, Građa XV, Zagreb 1940, str. 163.

²² Bisk. arhiv Zuccheri.

²³ Spis u župnom uredu u Bogovićima (Malinska).

²⁴ Napominjem da je glavni priručnik moralne teologije u XVIII st. i kod glagoljaša bila knjiga Antuna Kadčića, *Theologia moralis — Bogoslovje dilloredno*, Bologna 1729. Štampana je bila latinicom a glagoljaši su je prepisivali glagoljicom, no često su je kratili. Na Krku su za kršćanski nauk žaknima bili propisani priručnici kardinala Lorenza Priolija i kardinala Roberta Bellarmina koji su bili prevedeni na hrvatski. Isp. Vjekoslav Štefanić, *Bellarmino-Komulovićev Kršćanski nauk*, Vrela i prinosi br. 8, Sarajevo 1938, str. 15 i dr.

²⁵ Glavni opisi glagoljskih rukopisa (u kojima se mogu naći opisani i razni priručnici za žakne) jesu: Ivan Milčetić, *Hrvatska glagoljska bibliografija*, Starine 33, Zagreb 1911; Vjekoslav Štefanić, *Glagoljski rukopisi otoka Krka*, Zagreb 1960; isti, *Glagoljski rukopisi Jugoslavenske akademije*, dio I, Zagreb 1969, dio II, Zagreb 1970.

²⁶ G. B. Cubich, *Documenti sull'isola di Veglia*, Trieste 1875, str. 110.

²⁷ Črnčićev prijepis krčkih statutarnih odredaba u Arhivu Jugoslavenske akademije (II b 130, f. 89).

²⁸ Š. Ljubić, *Commissiones et relationes* II, 145.

²⁹ Bisk. arh. St. David.

³⁰ Isp. Vjekoslav Štefanić, *Knjige krčkih glagoljaša u XVI stoljeću*. Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor, XV, Beograd 1935, 2—32.

³¹ Rukopis »Jura ecclesiae Veglensis« I 70 u Bisk. arhivu.

³² Skorupićevo je rukopis u jednoj knjižici u župnom uredu u Vrbniku.

³³ Vatikanski arhiv, zapisnik apost. vizitacije 1579. godine, f. 15 i 16.

³⁴ Bisk. arh. Ioh. a Turre.

³⁵ Bisk. arh. a Turre.

³⁶ Bisk. arh. svež. Nosadini.

³⁷ Bisk. arh. svež. David.

³⁸ Bisk. arh. svež. Lessio.

³⁹ Primjećujem da je tada na otoku bilo nekih 60 bratovština.

⁴⁰ Tekst dukala v. u Jura ecclesiae Veglensis, f. 136—138.

⁴¹ Kopija dukala u Arhivu trećoredskog samostana u Krku F VIII 24, f. 123, i u Bisk. arh. sv. Zuccheri. Isp. Mate Polonijo, *O starim bratovštinama na otoku Krku*, Bogoslovska smotra XXIII, Zagreb 1935, 63—80; Vjekoslav Štefanić, *Glagoljski rukopisi otoka Krka*, str. 17.

⁴² Bisk. arh. sv. Šintić I.

⁴³ Bisk. arh. Zuccheri.

⁴⁴ Bisk. arh. Zuccheri.

⁴⁵ Bisk. arh. sv. Zuccheri II.

⁴⁶ Bisk. arh. sv. Zuccheri I.

⁴⁷ Bisk. arh. Zuccheri.

⁴⁸ Tu publikaciju na žalost nemamo pri ruci, da iz nje još nešto više saznamo o djelovanju krčkog liceja.

⁴⁹ Imamo u vidu neke svjedodžbe što su ih pojedinci dobili u raznim zgodama od biskupije. Tako svećenik Giovanni a Lunego dobiva 10. siječnja 1755. potvrdu u kojoj stoji među ostalim da je 4 godine polazio školu »della morale«; iste godine se tvrdi da je Mattio Hondi polazio isto takvu školu čak 5 godina, a tako mu se kaže i u svjedodžbi iz 1762. godine i dodaje da je branio neke teze.

- 50 Bisk. arh. Vizitacije II.
 51 Bisk. arh. sv. Šintić I.
 52 G. B. Cubich, *Documenti sull'isola di Veglia*, Trieste 1875, 119 i 120.
 53 Š. Urlić, *Crtice iz Dalmatinskog školstva*, I. dio, Zadar 1919, 107 i 108.
 54 Š. Urlić, o. c. 117.
 55 Š. Urlić, o. c. 127—131, 142—145.
 56 Bisk. arh. sv. Šintić I.
 57 Bisk. arh. sv. Šintić I.
 58 Bisk. arh. sv. Šintić I.
 59 Bisk. arh. Šintić I.
 60 Bisk. arh. Šintić I.
 61 Bisk. arh. Šintić I.
 62 Stj. Ivančić, *Povjestne crte o samostanskom III redu ... i poraba glagolice*, Zadar, 1910, str. 89, 186, 230, Prilozi 127.
 63 S. Ivančić, o. c., Prilozi, str. 129.
 64 Kaptolski arhiv u Krku: *Libro delle congregazioni capitolari No. 8*, f. 71b.
 65 S. Ivančić, o. c., Prilozi str. 133.
 66 Bisk. arh. 1848. godina, br. 1093 i 1285. Bez sumnje u ovom gestu krčkih općinara treba vidjeti i element talijanskog nacionalizma, a ne samo odjek tadašnjih događaja u Evropi.
 67 Bisk. arh. 1850. godina, br. 783.
 68 Bisk. arh. 1850. godina, br. 1106.
 69 S. Ivančić, o. c. str. 106.
 70 Status personalis et localis dioecesis Veglensis pro anno 1895, str. 48. Isp. i S. Ivančić, o. c. 106 i 107.
 71 Naša sloga, Trst, 1874, br. 6—10.
 72 Isp. Fran Barbalić, *Sličica sa izbora u Baški god. 1873*, Krčki kalendar 194, Zagreb 1940, 34—41.
 73 Dinko Vitezić, *Discorso proferito nella Camera dei deputati a Vienna il 14 marzo 1884*, Trieste 1884, str. 11.
 74 Dinko Vitezić, *Poslanica*, Trst 1885, str. 8 i dalje; *Druge Poslanice*, Trst 1891, str. 23 i dalje.
 75 Ostavinski spisi biskupa Feretića u arhivu krčkog suda.
 76 Vjerojatno je Mahnić Feretićevoj zakladi priložio i onu svotu novaca što ju je njemu bio pred smrt predao Dragutin Parčić za odgoj mladeži. O tom v. Daroslav (= Kvirin Klement Bonefačić) *Dragutin Parčić*, Krk 1903, str. 30. O konviktu u Pazinu isp. knjižicu: *Naše sjemenište — 25 godina djelovanja sjemeništa u Pazinu*, priredio Vjekoslav Milovan, Zagreb [1970].
 77 Isp. Ivan Gršković, *Školstvo i prosvjeta u Vrbniku u doba crkvene uprave*, Krčki kalendar 1941, str. 67—77. O tom ima građe i u biskupskom školskom arhivu.

Napomena: Ova je prigodna rasprava u stvari izmijenjeno i prošireno predavanje »Historijski podaci o srednjoj školi u Krku, prigodom desete godišnjice Državne realne gimnazije u Krku« koje je bilo štampano u Izvještaju za školsku godinu 1930/1931.

DATI STORICI CONCERNENTI LA SCUOLA MEDIA DI VEGLIA

Città ed isola di Veglia — denominazione che spesso si riscontra nei documenti storici — significa in realtà un dualismo: la città, sede del vescovato e dell'amministrazione civile, adoperando in liturgia la lingua latina e nell'amministrazione lingua italiana, e l'isola abitata dai Croati che nei loro castelli godevano una certa autonomia e nelle chiese usavano la cosiddetta liturgia slavo-glagolitica. Le conseguenze di tale stato di cose manifestavansi spiccatamente anche nel settore scolastico.

Lo scopo principale dei glagoliti era l'educazione dei preti capaci di esercitare l'ufficio divino in slavo. Ma il loro studio basava sulle iniziative private, in ambito dei capitoli rurali e monasteri, senza programmi fissi. Seminari veri e propri non esistevano mai sull'isola. Tuttavia fino al periodo posttridentino i loro risultati potevano dirsi soddisfacenti. Ma nei secoli XVII e XVIII il numero di preti slavi cresceva in proporzioni contrarie alle esigenze religiose e culturali dell'epoca. Per supplire alla mancanza di un seminario il doge Carlo Contareno — applicando i redditi di alcuni benefizi semplici (cappelle) dell'isola — fondò nel 1655 la scuola dei chierici dell'idioma «illirico» proprio nella città di Veglia. L'unico maestro di questa scuola non molto regolare non poteva soddisfare alle esigenze del tempo moderno quando dai chierici vieppiù si esigevano scuole superiori e conoscenza di lingua latina. Con tali argomenti il doge Alvise Mocenigo nel 1744 soppresse questa scuola. Dopo di che i chierici glagoliti andavano vieppiù fuori dell'isola frequentando scuole superiori latine o ricorrevano alle scuole private nei castelli dell'isola.

Da tempi remoti esisteva nella città di Veglia una scuola comunale. Dalle conferme più antiche che risalgono alla fine del secolo XV consta che la scuola aveva un maestro che veniva condotto da tre in tre anni. La sua elezione era sempre sottoposta alla conferma del doge, mentre il consiglio del commune era obbligato di mantenerlo. Dai primi decenni del secolo XVI in poi questa scuola si chiama sempre «scuola di grammatica». Sua materia principale era dunque lingua latina, cioè corrispondeva alle classi iniziali delle scuole medie contemporanee. Appena nel 1735 con un decreto del doge Alvise Pisani la scuola fu completata con altri due maestri, rispettivamente due discipline: prima umanità e retorica e seconda filosofia e morale. D'allora in poi la scuola veniva chiamata ginnasio o liceo pubblico. Per mantenimento della scuola di umanità e retorica erano obbligate le confraternite religiose, invece le spese per la filosofia e morale sono state messe alle spalle dei benefizi ecclesiastici. Questo liceo frequentava non soltanto la gioventù laica ma anche i chierici della città, mentre abbastanza scarso era il numero degli scolari isolani. Precettori del liceo erano, quasi senza eccezione, i canonici della cattedrale, dottorati in filosofia e teologia, assolvendo delle università o collegi di Venezia, Padova, Loreto, Fiume ecc.

Scarse sono le notizie intorno alla organizzazione e profilo del liceo, alla durata dei singoli corsi e ecc., ma in ogni modo questa istituzione corrispondeva al ginnasio contemporaneo. Anzi lo superava con lo studio di filosofia e morale destinato in primo luogo ai candidati del presbiterato. Resistendo alle sempre presenti difficoltà finanziarie e alla deficienza di maestri capaci questa scuola ebbe fortuna migliore delle altre simili in Dalmazia.

Tuttavia verso la fine del secolo all'ombra delle guerre napoleoniche, dopo la caduta di Venezia e nel periodo di una depauperazione generale i destini del liceo peggioravano. Prima si estinse la scuola di filosofia e morale. Durante il governo austriaco i corsi di grammatica e di umanità-retorica vivacchiavano. I Francesi dopo aver occupato tutta la Dalmazia si misero subito ad organizzare una rete di scuole, ma il successo rimase inevitabil-

mente troppo modesto. Loro piano cominciò a realizzarsi anche a Veglia. La lingua d'insegnamento restò italiana e latina come prima, mentre la lingua croata era totalmente negletta.

Immischiati in continue guerre, dopo aver esaurito tutte le risorse del paese occupato, i Francesi (il governatore delle Province Illiriche Bertrand) abolirono finalmente col decreto del 12 dicembre 1811 tutti i ginnasi in Dalmazia. In quel momento si estinse anche il ginnasio di Krk.

Suo bilancio, dal punto di vista nostro, non era molto positivo. La lingua dell'isola non si rispettava né dall'amministrazione veneta né austriaca e neanche dal regime democratico francese. L'indirizzo italiano era tale che il vescovo Giovanni A. Šintić nel 1803 poteva scrivere: »Perché li 12 canonici e dieci sacerdoti semplici, de quali è composto il clero della Cattedrale non vi si trova uno, che sappia legger l'illirico, e perché tutti, niuno eccettuato, trascurano la lingua originaria del paese...«

I tentativi che si intraprendevano durante il secondo governo austriaco a scopo di ripristinare il ginnasio o di aprire un seminario per i chierici andarono a vuoto. Fallirono in special modo le iniziative dei vescovi e del commune di utilizzare a tal fine i conventi francescani. Senza effetto rimase anche la lotta del deputato alla Camera dei deputati a Vienna Domenico Vitezić per un ginnasio inferiore croato. A tale scopo doveva servire una fondazione del vescovo Francesco A. Feretić dell'anno 1889. Il suo capitale applicò il vescovo Mahnić in favore del convitto che veniva eretto accanto al ginnasio croato Pisino. La guerra mondiale del 1914—1918 mise sottosopra tutti i piani ulteriori.

**Spomenica
gimnazije »Čedo Žic«
u K r k u
1921 - 1971**

**K R K
1971**

KRČKI ZBORNIK

POVIJESNOG DRUŠTVA OTOKA KRKA
PODRUŽNICE POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

SVEZAK 3

Urednički odbor:

dr BRANKO FUČIĆ

PETAR STRČIĆ (glavni urednik)

RIKARD ŽIĆ

RUDOLF ŽIĆ

Urednik ovog sveska:

FRANJO MATEJČIĆ

Slika na koricama:

ANTON DEPOPE (Motiv grba grada Krka)